

Gadskārtu tradīciju izpēte

Saules tēla nozīme latviešu folklorā.

Sakāmvārdi par darbu.

Gadskārtu tradīcijas.

SAULES TĒLA NOZĪME LATVIEŠU FOLKLORĀ

Strādājot ar šo tematu, ievēro norādes:

strādā viens pats jeb patstāvīgi;

strādā pāri;

strādā grupā!

1. uzdevums

Izsaki savas domas!

Kāpēc latvieši daudzus svētkus saista ar sauli?

Kāpēc svētku nosaukumos minēts vārds “saulgrieži”?

2. uzdevums

Pēti saules tēlu latviešu folklorā!

Izlasi mīklas, kuru atminējums ir saule!

Izraksti no mīklām saules raksturojumu!

1. tabula. Saules raksturojums latviešu tautas mīklās

Tautas mīklas	Saules raksturojums latviešu tautas mīklās
Zelta kamols pār kalnu veļas. Debesis stāv, zemi silda. Kas tek negrožots? Augšā kuras, Apakšā vārās. Viena māsiņa – visas pasaules valdniece. Zelta piesta pa kalnu veļas. Dienā virs galvas, naktī pazemē. Vakarā nomirst, rītā atdzīvojas. Debesīs stāv, zemi silda. Kas deg bez uguns? Skaista puķe kalnā zied. Sviesta ciba ezerā. Maza, maza vistiņa, Kur ierauga šķirbiņu, Tur iebāž knābīti. Vērsis peld jūrā, ragi vien laukā.	

3. uzdevums

Izmanto tīmekļa vietni <http://www.dainuskapis.lv/>!

Atrodi vismaz 5 tautasdziesmas par sauli!

Izraksti no tautasdziesmām rindas, kurās raksturota saule!

Izmanto meklētāja
lodziņu!

Saules raksturojums tautasdziesmās

4. uzdevums

Izlasi fragmentu no Jolantas Mackovas grāmatas “Atraktā debess”!

Izraksti no teksta 3 nozīmīgas domas par sauli!

Salīdzini saules raksturojumu šajā tekstā un izpētītajās tautasdziesmās!

Ar aizvērtām acīm tu jūti – kaut kas silts pieskaras sejai, patīkami kņudina, modinot mēģina ielīst aiz plakstiņiem...Tu vēl neesi atvēris acis, bet jau zini: tā ir SAULE.

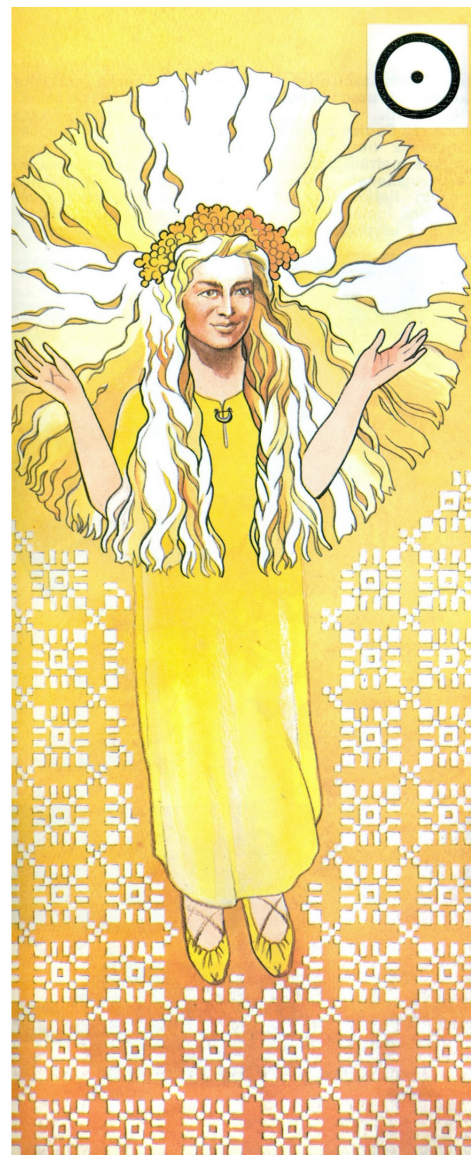
Nu, gluži kā māmuliņa. Tāpēc arī tautasdziesma saka: abas vienu mīlumiņu, abas vienu labumiņu. Bet kas latviešiem ir saule? Ko viņa debesīs dara?

Saule ir liela saimniece. Debesīs viņai ir liela māja ar 3 vārtiem. Viņai ir arī sava ģimene. Kas ir saulītes vīrs? To vairs neviens nezina. Kāds saka, ka Mēness. Cits saka, ka Auseklis. Saules kāzas esot bijušas sen, “kad zemīte radījās”. Cilvēki stāsta, ka tajās notikušas dīvainas lietas. Pērkons esot dusmās saspēris ozoliņu, kas audzis pie saules sētas vārtiem...

Beigās Saulīte palikusi viena. Viņa viena audzina savas meitas. Viņa ir stingra māmiņa. Viņa uzmana, lai debesīs viss būtu kārtībā. No kārtības debesīs ir atkarīga arī mūsu dzīve uz zemes. Tāpēc Saule dusmojas, ja meitas slinko.

Saule pati strādā vairāk par visiem pasaulē.

Viņa nepārstāj ritēt pa debesu kalnu ne dienā, ne naktī. Saule strādā ziemā un vasarā, jo bez saules nebūtu dzīvības. Mūsu senči centās saulītei palīdzēt uzturēt gaismu un siltumu pasaulē. Ziemas saulgriežos mūsu senči vēla un sadedzināja bluķi, lai Saulei vieglāk ritēt uz vasaru. Vasaras saulgriežos senči augstu cēla jāņugunis, lai gaisma nestu auglību un svētību. Jāņugunis dedza, lai šajā gada visīsākajā naktī ne mirkli neizzustu gaisma un tās pietiktu līdz rudenim.

1. attēls. Saules tēls. Ilustrācija. Māksliniece Astra Marija Reine

(Jolanta Mackova. “Atraktā debess”)

5. uzdevums

Ko tu esi uzzinājis par sauli citos mācību priekšmetos?

Kā šīs zināšanas saistās ar tautas uzskatiem folklorā?

6. uzdevums

Pārrunāji klasē senā latvieša priekšstatus par sauli!

Salīdziniet tos ar mūsdienu zināšanām!

7. uzdevums

Kāpēc latviešu folklorā saulei ir tik liela nozīme?

Uzraksti savu viedokli par šo jautājumu (50–70 vārdi)!

SAKĀMVĀRDI

8. uzdevums

Izlasi sakāmvārdus par darbu!

9. uzdevums

Izpēti, pēc kādiem principiem ir veidoti sakāmvārdi!

Ieraksti tabulas brīvajos lauciņos sakāmvārda veidošanas shēmu!

Salīdzini savas shēmas ar klasesbiedra shēmām!

2. tabula. Sakāmvārdu uzbūve

Ko dari, to padari labi. Ko gribi darīt, to dari drīz. Ko nevar celt, to nevar nest.	Kam darba nav, tas dara nedarbus. Kam čaklas rokas, tam darbi sokas. Kam amats, tam maize.
Shēma: Ko ... , to ...	Shēma:
Kas darbu prot, tas badā nemirst. Kas darīs, ja pats nedarīs. Kas strādā, tas kļūdās. Kas daudz sāk, maz pabeidz. Kas grib zināt daudz amatu, tas nevienu neizmācās. Kas slotu rokā paņēmis, tas vēl nav slaucītājs.	Kur darbs un prieki, tur maize un prieki. Kur pavediens, tur kamols. Kur pelavas, tur graudi. Kur dūmi, tur uguns. Kur saule, tur gaisma.
Shēma:	Shēma:
Kāds cilvēks, tādi darbi. Kāds arājs, tāda druva. Kāds malējs, tāda maize. Kāds sējējs, tāds tīrums. Kāds vārītājs, tāda biezputra. Kāds racējs, tāda lāpsta.	Kā strādā, tā veicas. Kā siesi, tā turēs. Kā jūgsi, tā brauksi. Kā lej, tā līst.
Shēma:	Shēma:

10. uzdevums.

Atbildi uz jautājumiem!

Iesaisties sarunā!

- Kādas vērtības izceltas sakāmvārdos?
- Kādas īpašības izceltas sakāmvārdos?
- Kādas īpašības sakāmvārdos nosodītas?
- Vai šos sakāmvārdus var lietot arī mūsdienās?

Pamato savas domas!

11. uzdevums

Izdomā sakāmvārdu!

Sasaisti vārdus “saule” un “darbs”!

Izmanto sakāmvārdu veidošanas principus!

12. uzdevums

Kopā ar klasesbiedriem izveidojiet kartītes!

Izdomājiet mūsdienu sakāmvārdus par darbu, strādāšanu vai līdzīgām tēmām!

Izmantojiet sakāmvārdu veidošanas principus!

Noformējiet ar kartītēm klases vai bibliotēkas telpu!

13. uzdevums

Uzraksti pārspriedumu no 150–200 vārdiem!

Izvēlies par virsrakstu:

- tautas sakāmvārdu vai
- paša radītu sakāmvārdu!

GADSKĀRTU TRADĪCIJAS TAUTASDZIESMĀS UN TICĒJUMOS

14. uzdevums

Kāds uzdevums ir katrai latviešu dievībai?

Izmanto grāmatas:

- Mackova, J. "Atraktā debess", Rīga: Preses nams, 1995 vai
- Liepiņš, A. "Mūsu dievi", Rīga: Latvijas mediji, 2017!

Strādājiet grupā!

Katra grupa izpēta 2 dievības.

Izstāstiet cits citam uzzināto!

Raksturojiet gadalaiku, kas atbilst tradīcijai un dievībai!

Dievs

Māra

Ūsiņš

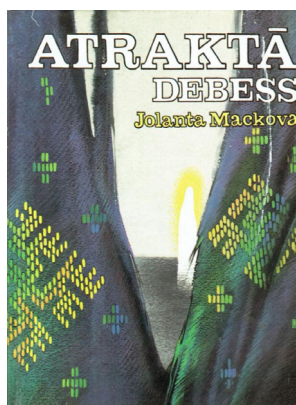
Pērkons

Jumis

Jānis

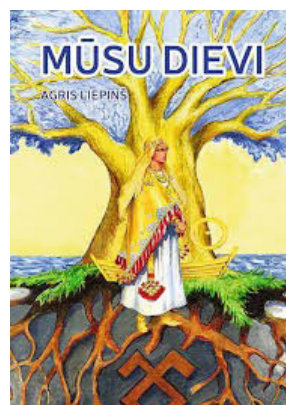
Miķelis

Mārtiņš

2. attēls.

Grāmatas "Atraktā debess" vāks

3. attēls.

Grāmatas "Mūsu dievi" vāks

15. uzdevums

Lasi tautasdziesmas par gadskārtu tradīcijām!

Izraksti katrai gadskārtai raksturīgu ieražu!

Ieraža ir ilgā laika posmā izveidojusies darba vai sadzīves kārtība, paradums.

Izmanto:

- tīmekļa vietni <http://www.dainuskapis.lv/> vai
- tautasdziesmu krājumus, piemēram, “Kad saulīte rotājas”, Rīga: Zinātne, 2015.

Izmanto paraugu!

3. tabula. Paraugs darbam ar tautasdziesmām

	Ziema	Pavasaris	Vasara	Rudens
Tautasdziesma	Lūdzama, māmiņa, Laid bērnus iekšā, Ķekatu bērniem Kājiņas sala.	Par kalniņu Ūsiņš jāja Ar akmiņa kumeliņu, Tas atnesa kokiem lapas, Zemei zaļu āboliņu.*	Jānis kūla Pēterīti Avotiņa lejiņā, Jānis ziedus salasīja, Pēterītis izkaisīja.	Raibu vistu es nokāvu Mārtēniša rītiņā, Lai aug raibas man telītes, Lai gotiņas neaiztrūk’.*
Ko var secināt no tautasdziesmas? Kādas bija tradīcijas?	Ziemassvētkos iet jautros masku gājienos – ķekātās.	Pavasārī viss sāk zaļot un plaukt. Ūsiņa diena ir aprīlī. Tad jāsāk lauku darbi. Būs raža.	Jāņos parasti zied pļavu puķes. Cilvēki plūc puķes, pin vainagus, rotā istabas. Ap Pēterdienu puķes beidz ziedēt. Sākas siena laiks.	Mārtiņos kauj vistu vai gaili. Senie latvieši ticēja, ka tad labi veiksies ar mājlopiem.

* par – pār
akmiņa – akmens

* Mārtēniša – Mārtiņdienas

16. uzdevums

Lasi tautasdziesmas skaļi!

Ieklausies tautasdziesmu ritmā!

Atveido shematiski ziemas un pavasara tautasdziesmas ritmu!

Izmanto atgādni par tautasdziesmu pantmēru!

Kā mainās tautasdziesmas skanējums?

17. uzdevums

Senie latvieši gadskārtu svētkos īpaši rūpīgi vēroja dabu. Pēc dabas norisēm viņi varēja plānot darbus.

Lasi ticējumus!

Salīdzini šos ticējumus ar saviem novērojumiem!

Sameklē arī citus ticējumus!

Izmanto:

- tīmekļa vietni <http://ticejumi.lv/> vai
- ticējumu grāmatas, piemēram, Gerts O., Mauriņš A. "Laika zīmes", Rīga: Liesma, 1986.

Papildini ticējumus ar saviem novērojumiem!

Ieraksti savus novērojumus tabulas 3. ailē!

4. tabula. Ticējumi par gadalaikiem

	Tautas ticējumi	Mani vērojumi
Ziema	Ja pirms Ziemassvētkiem (21.–25. decembris) daudz sniega, pirms Jāņiem būs daudz lietus. Ja Ziemassvētku naktī debesis zvaigžņotas, tad nākamajā gadā būs laba raža. Ziemassvētkos jāapēd visi zirņi. Cik neapēstu zirņu, tik neizraudātu asaru. Ziemassvētku vakarā ātri jābeidz darbi, lai darbi labi veiktos visu gadu. Ziemassvētku naktī jāēd 9 reizes pēc kārtas, tad nākamais gads būs bagāts. Ziemassvētku vakarā velk ar krītu uz visām durvīm krustus, tad jaunais gars iet prom.	
Pavasaris	Māras dienā (25. martā) nedrīkst neko no meža vest mājās, lai vasarā mājās nebūtu čūsku. Māras dienā ar pūpoliem jāper visi ogu krūmi, lai būtu daudz ogu. Liieldienās (21. martā) vajag daudz šūpoties, tad visu gadu nenāks miegs. Ja Liieldienās šūpojas, tad vasarā odi nelien acīs un lopi labi barojas. Ja pirms Jurgiem (23. aprīlī) ir pērkons, tad būs bada gads.	

	Tautas ticējumi	Mani vērojumi
Vasara	Kad Jāņu rītā (24. jūnijā) pirms saullēkta iet uz avotu mazgāties, tad paliek skaists. Jāņu naktī zied paparde. Kas iegūst papardes ziedu, tas ir laimīgs. Tam piepildās viss, ko viņš vēlas. Jāņu vakarā vajagot laukus rotāt ar pīlādzes zariem, tad skaugi neko nevarot padarīt. Ja Septiņu gulētāju dienā (27. jūnijā) līst, tad līs vēl 7 dienas. Ja Pētera dienā (29. jūnijā) līst, tad līs līdz Annas dienai (līdz 26. jūlijam). Ja Jēkaba diena (25. jūlijs) silta un gaiša, tad Ziemassvētki (24. decembris) būs auksti.	
Rudens	Ja zosis Mārtiņos (10. novembrī) pa dubļiem staigā, tad Lieldienās tās ies pa ledu. Ja pirms Miķeļiem (29. septembrī) kokiem nobirst lapas, tad jau pirms Jurgiem izaugs liela zāle. Ja Miķeļa tirgū auni badās, gaidāmi lieli kari. Pēc sausa rudens nāk vējaina ziema. Kartupeļi jārok jaunā mēnesī, tad tie nepūst. Lai būtu labi kāposti ziemai, tie jāskābē vecā mēnesī. Kādi Andreji (30. novembris), tāda visa ziema. Ja Andrejos salst, ziemā sagaidāms stiprs sals. Ja līst, ziema būs maiga un atkušņaina.	

GADSKĀRTU TRADĪCIJAS LITERATŪRĀ

18. uzdevums

Izlasi literāro darbu fragmentus!

Papildini gadskārtām raksturīgo tradīciju sarakstu!

Noskaidro nezināmo vārdu nozīmi!

5. tabula. Literāro tekstu fragmenti

Gadalaiks. Autors un darba nosaukums	Teksts	Attēlotā tradīcija. Mani vērojumi par šīs tradīcijas izmantošanu mūsdienās
Ziema A. Brigadere. Fragments no "Ķekatas nāk". Visu tekstu vari lasīt grāmatā "Dievs. Daba. Darbs".	Jā, nu viņi ir klāt, tie bezgalīgi gari gaidītie Ziemassvētki! Anneles dvēsele priecājas un gaviļē. Ir apdarīti svētku sestdienas darbi. Vakarā meitas atver durvis uz āru līdz galam vaļā. Pelēka, salta gaisa straume gāžas visos kaktos un aizskalo plāceņu un vārītas gaļas smaržas. Tad meitas aizdedzina svaigas kadiķu slotiņas un izkvēpina kaktus. Tad viņas izskrien atkal ārā un atgriežas ar lieliem klēpjiem egļu zaru. Tie ir pa vakariem slepus izpušķoti ar garām, izrobotām baltām, sarkanām, zilām, dzeltenām papīra lentām. Meitas apsrauč griestus, tā ka nav vairs redzams neviens nokvēpis dēlis. Viņas izslauka grīdu. Nu ir svētki! (..)	

Gadalaiks. Autors un darba nosaukums	Teksts	Attēlotā tradīcija. Mani vērojumi par šīs tradīcijas izmantošanu mūsdienās
Ziema A. Brigadere. Fragments no “Ķekatas nāk”. Visu tekstu vari lasīt grāmatā “Dievs. Daba. Darbs”.	Bet te jau klāt otri svētki. Un otros svētkos, vakarpusē, kāds atver durvis. Ķekatas nāk! Ķekatas! Kas tie tādi? Kādi viņi būs? Briesmīgi vai vēlīgi, baigi vai jautri? Vai nebūtu gudrāk paslēpties? Bet, ai, kā gribētos viņus redzēt! Un kur tu izbēgsi, kad jau klāt. Klau, kā nāk! Klau, kā nāk! Ķekatas nāk no visām debess pusēm. Dārd jumti, dreb sienas. Gar logiem kāds dauza ar žagariem. Drausmīgas balsis klaigā. Dimd smagi soļi. Atveras durvis. Tumsa pildās dažādiem tēliem. Tie griežas, kustas; sačukstas, klepo. Un tad uzreiz, griezdamies kā negaisi, nāk iekšā: sievas vai vīri, nejēdzīgiem ģīmjiem, atņirgtām nekustīgām mutēm un tukšām acīm. Tie kliež un dzied pārvērstām balsīm: “Mēs nākam, mēs nākam, no tālām zemēm nākam!” (..) Bet kas tad tur? Uz klona grīdas stāv zvēru dresētājs ar briesmīgu zvēru. Zvērs nekas cits nevar būt kā lācis. Stoi! Smirna! Kuda! Smirna! Dresētājs kliež svešā valodā. Zvērs visu saprot: danco uz vienas kājas, uz trim kājām, griežas riņķī, rūc, lec, met kūleni. Visi smejas. Dresētājs noņem lācim saiti no kakla un uzsauc: Ķer meitas! Tik gudrs zvērs to uzreiz saprot. Ķepas sacēlis, tas ieskrien meitu pulkā. Lācis nepaspēj atjēgties, kad ir jau nogāzts zemē. Sitieni krīt no visām pusēm kā krusa: Še tev meitas! Še tev meitas! Ilgi nabaga lācis to nevar paciest! Viņš sāk kaukt. Kad tas nepalīdz, lācis sāk lūgties spocīgā cilvēcīgā balsī: “Oi, <i>Gewalt!</i> <i>Gewalt!</i> Nesitiet! Nesitiet! Es tas esmu! Joskele!”	

Gadalaiks. Autors un darba nosaukums	Teksts	Attēlotā tradīcija. Mani vērojumi par šīs tradīcijas izmantošanu mūsdienās
	Un no kažoka apakšas izlien puika ar sarkanām matu sprogām. Tas ir skrodera Joskes māceklis. Joskelis ir liels joku meistars. Vakar vakarā tas vēl ir atskrējis no Žagares. Viņš tur nav varējis palikt mierā, ja Kurzemē svin svētkus. Ķekatnieki atkal sāk dejot, lekt, klaigāt un dziedāt. Mūzika spēlē. Vecā Aņus ar plaukstām sit takti. Kāda roka aši izslēdz lampu. Visi nobīstas. Klusumā lēnām, lēnām atveras durvis. Pār sliekšni ar nedzirdamiem soļiem ienāk balts tēls. Viņa drēbes velkas pa zemi. Viņa spicā galva sniedzas līdz griestiem. Vaigi tam ir balti kā kaļķis. Acis ir tumšas kā dziļas bedres. Starp zobu rindām tas pūš sarkanu uguni kā pūķis. “Nāve! Prom! Nenāc bērnus baidīt!” visos kaktos kliedz. Bet nāve tik nāk visiem tuvāk, briesmīgu uguni pūzdama. Bet elles uguns ir viltīga. Kad nāve dziļāk ievelk uguni, tā nevar vairs paelpot. “Va velnu, sadega mēle!” nāve iekliedzas pazīstamā cilvēcīgā balsī. Klepodama un smieklu pavadīta, nāve skrien pa durvīm laukā. Kad atkal ir iedegta lampa, uz lielā saimes galda var redzēt visādus ēdienus. Tur ir galerts un gaļa, tur ir plāceņu kaudzes un siltas desas. Vecā māte aicina ciemiņus ēst.	

Gadalaiks. Autors un darba nosaukums	Teksts	Attēlotā tradīcija. Mani vērojumi par šīs tradīcijas izmantošanu mūsdienās
	Ķekatas novelk lupatas un maskas. Nu visi var redzēt, ka tie ir labie un pazīstamie kaimiņi. (..) Kad ķekatnieki paēduši, tie saģērbjas un iet prom. Ķekatām ir vēl jāparādās citās mājās. Tos, kas labi uzvedušies, ķekatnieki ņem līdz. Arī Joskeli. Aiziet viņi pateikdamies un smiedamies, trokšņodami un dziedādami. Ilgi vēl dzird viņu runas un smiekļus pār sniegoto lauku. Liels prieks ir galā, bet bērni vēl var kādu laiku neiet gulēt. Viņi var spēlēt dažādas spēles. Daudzi jaunieši ir aizskrējuši līdz ķekatām, tāpēc visi pieaugušie spēlējas ar mazajiem bērniem. Arī vecā Aņus ar savu spieķi ir lielākā jokatāja un smīdinātāja. Tad arī tam ir jābeidzas. Beidzot atskan skumjie, nepatīkamie vārdi: “Nu ir jāiet gulēt.” Ziemassvētki ir aizgājuši. Tik žēl, tik žēl!	

Gadalaiks. Autors un darba nosaukums	Teksts	Attēlotā tradīcija. Mani vērojumi par šīs tradīcijas izmantošanu mūsdienās
Pavasaris J. Jaunsudrabiņš. Tēlojums “Lieldienas”. Visu tekstu tu vari lasīt “Baltajā grāmatā”.	(..) Lielas šūpoles bija visā mūsu apkārtnē tikai vienas. Vairākus gadus mēs gājām uz citām mājām. Tad pienāca kārta mūsu puisiem rādīt, ko viņi māc. O, es ļoti labi atceros, ka viņi ilgi iepriekš gatavojās! Jau ziemā puisi nopina virvi no kaņepēm. Jau ziemā viņi sarunāja, ka vecais Deksnis aizdos pāris riteņu lokus. Par jairēm jeb šūpoļu stabiem puisi prātoja visādi. Vai izvēlēties tievākos no cūku kūtij savestiem baļķiem? Vai ņemt stiprākās no ganību kārtīm? Bet izrādījās, ka baļķīši ir pārāk smagi un ganību kārtis pārāk tievas. Tās nevarēja stingri noturēt lielo svaru. Tās varēja locīties vai pat lūzt. Tad šūpolēs sēdētājs varētu nosisties. Beidzot izdomāja, ka visdrošākās kārtis priekš šūpolēm būs apaļkoki, uz kuriem rijā žāvēja labību. Un puisi atvilka tos. Jā, patiesi, uz tiem šūpoļu augšējā sija gulēja kā iemūrēta. Pat smagākie puisi varēja kāpt uz šūpolēm un augstu šūpoties. Pat tad stabi neliecās. Tie tikai smagi un nopietni nodrebēja, kad smagums tuvojās zemei. Šūpošanās bija droša. Lieldienu sestdienā puisi uzkāra šūpoles un izmēģināja tās. Viņi augstu sasēja virvi mezglā, lai neviens nesēstos iekšā pirms īstā laika. Es žēli noskatījos viņu rīcībā.	

Gadalaiks. Autors un darba nosaukums	Teksts	Attēlotā tradīcija. Mani vērojumi par šīs tradīcijas izmantošanu mūsdienās
	Kad šūpoles bij pakārtas un visi darbi izdarīti, tad vajadzēja sākt olas vārīt. Daži to darīja tikai lieldienas rītā, bet mēs tādi nebijām. Mēs negribējām svētā dienā kurināt plīti, tāpēc krāsojām olas jau laikus. Mūsu krāsa aizvien bija skaisti dzeltena. Mēs to dabūjām no sīpolu mizām. Mēs vispirms likām katlā mizas, pielējām ūdeni un piebērām šķipsnu alauna. Kad ūdens sāka vārīties, tad likām olas iekšā. Mēs vārījām olas tik ilgi, kamēr vecmāte noskaitīja tēvreizi uz priekšu un atpakaļ. Saimniecei bij vairāk vistu, tāpēc viņas katlīnā bija daudz olu. Mūsu pelēkā vistiņa daudz nedēja. Mēs vārījām tikai desmit olas, lai katram iznāktu pa divām. Man ļoti garšoja olas. Gandrīz vienmēr man viena ola saplīsa jau pirmajā vakarā. Tā vienkārši noripoja no galda vai arī izkrita no rokas. Bet es daudz par to neskumu: es meklēju sāli, iemērcu olu sālī un ēdu. Dažreiz pa svētkiem atnāca kāds ciemiņš un atnesa citu olu vietā. Tas jau nebija nekas neiespējams. Tikai slikti, ka tad vajadzēja paldies sacīt vai roku bučot. Pirmā diena bija svēta, tad nevarēja priecāties un jokoties, bet otrajā bija saaicināti ciemiņi šūpoties. Ak, kas tas bija par laimīgu laiku! Mūsu puīši stāvēja pie šūpolēm un katram atnācējam teica: “Nu, lūdzu, sēdies pa vidu!” Šūpotāji bij šūpoļu galvenie kārēji. Viens no tiem bija mans krusttēvs. Es stāvēju netālu aiz viņa un kāri skatījos uz viņa kabatām. Tajās bija daudz olu. Meitas nāca, deva katram šūpotājam vienu olu un sēdās šūpolēs...	

Gadalaiks. Autors un darba nosaukums	Teksts	Attēlotā tradīcija. Mani vērojumi par šīs tradīcijas izmantošanu mūsdienās
Pavasaris J. Jaunsudrabiņš. Tēlojums “Lieldienas”. Visu tekstu tu vari lasīt “Baltajā grāmatā”.	Kad krusttēva kabatas bija pilnas, viņš ieskrēja klētī, salika olas skapī un steidzās atpakaļ. Viņam bij pilna skapja apakša ar raibām olām. Tās bija krāsotas gan rudzzālē, gan sīpolu mizās, gan pirts slotu lapās, gan zirgu mēslos. Visas bija patīkamās krāsās. Bija arī ar pilsētas līdzekļiem krāsotas olas. Dažas izskatījās pavisam brīnišķīgas: raibas kā karte pie skolas klases sienas. Nevarēja saprast, kā cilvēks mācēja tā izkrāsot olas. Uz dažām olām bija izkasīti vārdi un sirdis. Laikam meitas gribēja manam krusttēvam savu sirdi parādīt, bet viņš to neievēroja un krāva visas olas vienā kaudzē. “Kur tu tik daudz liksi,” es domāju, “tur jau pietiek pusgadam ko ēst... Nevarētu man kādu iedot?”	
Vasara J. Jaunsudrabiņš. Tēlojums “Jāņi”. Visu tekstu vari lasīt “Baltajā grāmatā”.	Tas bija savāds vakars un pavisam savāda nakts. Visos pakalnos spīdēja ugunis. Visās malās skanēja dziesmas un bija dzirdama skaļa taurēšana. Mēs atradām vecu spaini ar darvu, piebāzām to pilnu ar bērza tāsīm. Mēs ar naglām piesitām spaini garas kārts galā un tad uznesām kalnā. Tāsis aizdedzinājuši, mēs kārti uzslējām stāvus un piesējām pie iepriekš zemē iedzīta mieta. Tāsis dega ar troksni. Spainītis ar darvu sakarsa un arī sāka degt. Uguns kļuva aizvien lielāka un straujāka. Darva kusa un pilēja zemē ar lielām pilēm. Piles dega ar zilu uguni un krizdamas rūca kā sirseņi.	

Gadalaiks. Autors un darba nosaukums	Teksts	Attēlotā tradīcija. Mani vērojumi par šīs tradīcijas izmantošanu mūsdienās
	Turpat tuvumā atskanēja spēcīgas svešas balsis. Mēs paskatījāmies uz to pusi. Mēs redzējām, ka nāk daudzi kaimiņi ar lieliem jāņuzāļu pušķiem. Līgoja nācēji, bet mēs arī neapklusām. Tad abas puses satikās, un melodijas sajuka. Tad nācēji deva roku un teica: Labvakar! Savas jāņuzāles viņi deva saimniecei un vainagus lika saimniekam galvā. Arī saimnieku dēls Jancis stāvēja ar daudz puķēm rokās. Kāda laime! Viena meita uzlika arī man vainagu galvā. “Jānīt’s nāca par gadskārtu,” viņa teica. Man acu priekšā nokārās kuplas smilgas, un es nekā vairs nevarēju redzēt. Bet smaržoja tik labi! Prieks par to, ka esmu ievērots, lika man lēkāt un līgot. Es priecīgs skraidīju starp pieaugušajiem. No mūsmājām līgotāji gāja atkal tālāk. Viņiem līdzī gāja mūsu puiši un meitas. Arī mēs ar Janci gribējām iet līdz, bet mums neatļāva. Ko nu staigāšot visu nakti! “Nu, bet tad mēs vismaz gaidīsim rītu un neiesim gulēt. Lai redzam, kā saulīte roto,” Jancis teica. “Jā, kā saulīte roto...” es piekritu. Lielie smējās par mūsu valodu. Saule sen jau būšot uzlēkusi, kad mēs pamodīšoties. Mums tāda smiešanās nepatika. Mēs apsēdāmies abi ar Janci mājas galā uz soliņa un nolēmām gaidīt. Tā mēs sēdējām tur divatā. Vakara blāzmā nakts izskatījās sarkanīga. Tālumā vēl bija dzirdama līgošana, kaut gan ugunis nekur vairs nedega. Mēs ar Janci runājāmies un mēģinājām klusām dziedāt līgo dziesmas, bet mums nekas nesanāca. Brīžiem līgošana tālumā beidzās. Mums kļuva bail. Tik liels bij klusums. Es redzēju, ka Jancis nožāvājās. Arī es sāku žāvāties.	

Gadalaiks. Autors un darba nosaukums	Teksts	Attēlotā tradīcija. Mani vērojumi par šīs tradīcijas izmantošanu mūsdienās
Vasara J. Jaunsudrabiņš. Tēlojums "Jāņi". Visu tekstu vari lasīt "Baltajā grāmatā".	"Klausies," Jancis teica, "tā mēs te vēl aizmigsim." "Iesim labāk gulē," es atbildēju. "Nu, nē! Tad rīt visi par mums smiesies." (..) Kļuva aizvien gaišāks. Ļoti nāca miegs. Beidzot man kļuva pavisam silti un patīkami. Man liekas pat, ka es redzēju krāšņu sauli. Viņa patlaban lēca. Bērzu galotnes iemirdzējās. Un tad saulīte sāka rotot. Viņa nāca kā smaidīga māmiņa pa celiņu no zirgu aploka. Viņai bija plats, zaļš plecu lakats. Tad viņa to nometa pļavā un mirdzēja zila. Zilo lakatu viņa uzsvieda gaisā un kļuva dzeltena, tad sarkana, tad balta kā mēness. "Janci," viņa teica, klāt pienākusi, un pieskārās maniem matiem. "Janci!" Es pamodos. Kas tad te? Tā taču bija mana māte! Un es gulēju salmos zem trepēm cūku kūts galā. Saule bija augstu. Nokaunējies es gāju mātei līdz uz aku mazgāties. Jancim, kurš bij par mani daudz lielāks, nebija gājis labāk. Arī viņš bija nokritis no sava sēdekļa. Ieraudzījis, ka manis vairs nav, viņš līdis klētī gulēt. No turienes viņš iznāca tikai ap pusdienas laiku.	

Gadalaiks. Autors un darba nosaukums	Teksts	Attēlotā tradīcija. Mani vērojumi par šīs tradīcijas izmantošanu mūsdienās
Rudens E. Virzas poēmas fragments "Rudens". Visu tekstu tu vari izlasīt grāmatā "Straumēni".	Visi kļuva priecīgi. Jo nākošajā dienā brauca uz gadatirgu. Tur satikās tie, kas nebija redzējušies visu gadu. Saimnieks vakarā izmaksāja visiem strādniekiem daļu algas. Tie jau bija sataisījuši ratus un ielikuši tajos maisus ar svaigiem salmiem. Visi tagad strādāja ātri, it kā tā varētu pasteidzināt tirgus rītu. Straumēnu saimniekam nebija neviena lopa, ko vest uz tirgu. Tāpēc viņš ar visu saimi izbrauca tikai ap brokasta laiku. Tad vairs uz ceļa nevarēja dzirdēt, kā blēņ aitas, mauj govis, mauro vērši. (..) Sākumā Straumēnu ļaudis neredzēja tirgu, bet tikai lielu lauku putekļu mākonī. Vīrs šī mākoņa varēja redzēt augšup saslietas baltas teltis. Nepārtrauktas runas, smiekli un kliegzieni, pārdevēju aicinājumi un mūzika saplūda lielā troksnī. Putni nelidoja laukam pāri, bet lielu gabalu tam apkārt. Te satikās piecu pagastu ļaudis. Viņi mēnešiem ilgi bija šai dienai krājuši naudu un arī spēkus. Ja ļaudis nevarēja apreibt darbā, viņi gribēja apreibināties kopīgos svētkos. Nekas cilvēkam un tautām nedod tādu baudu kā visa sakrātā iztērēšana vienā mirklī. (..) Tie, kas atbrauca tirgoties no pilsētām, savas mantas novietoja uz galdiem. Vīrs galdiem bija balti auduma jumti. Tur bija naži, spoguļīši, ķemmes, māla pīlītes, ermoņikas, skārda stabulītes. Kāds puisis nekad nebija sevi redzējis spoguļī. Viņš skatījās brīnīdamies nelielā spoguļī un sarāvās, ieraudzīdams tur neglītu seju. Šis stikls rādīja visu divreiz greizu un palielinātu.	

Gadalaiks. Autors un darba nosaukums	Teksts	Attēlotā tradīcija. Mani vērojumi par šīs tradīcijas izmantošanu mūsdienās
	Lauku amatnieki bij novietojušies zem klajas debess. Pēc koka smaržodami, kaudzēs ap amatniekiem bija sakrauti grozi, spaiņi, sētuves, cibas, tabakas dozes, riteņi un spieķi ar dažādu zvēru galvām, karotes un pavārnīcas. Vasarās veci vīri bij kaltējuši kokus un meklējuši saknes, un šīs lietas vai nu izgrebuši vai izvijuši. Vīri rādīja mākslu. Taču viņi paši nezināja, kā šī māksla sākusies. No Jelgavas bij ieradušies desu tirgotāji. Viņi cepa uz pannām vai vārīja katlos brūnas, ar taukiem nosvīdušas desas. Ap gariem galdiem sēdēja vīri, sievas, puīši un meitas. Viņi ēda, desas rokā turēdami un kļiņģerus piekozdami. Spēcīgie desinieki visu laiku kustējās. Viņiem bija resni kakli, resni vaigi un vēderi, apsieti ar baltu priekšautu. Viņi pasniedza alu koka kausos vai pudelēs. Uz galdiem gulēja virknēs sasietas kaltētās zivis un brūnās butes. Visas tās apēda kopā ar alu. Tā ļaudis šeit ēda un dzēra, skatīdamies uz dzelteno rudens sauli. Saule bija klāt cilvēku darbos, bet tagad arī viņu svētkos. Saule deva greznumu un gaismu ne tikai cilvēku galdiem, bet arī dvēselēm. Visvairāk ļaužu bija pie zvēru būdas. Tur rādīja tīģeri, milzu čūsku, mērkaķi un jūras vāravu. Vārava dzīvojot Melnajā jūrā un kļiedzot, kad tuvojas vētra. Šis savāda radījums gulēja uz paaugstinājuma, galvu pret roku atbalstījis. Tā izskatījās kā sieviete ar garu zivs asti. Viņai uz galvas bija puķu vainadziņš. Viņa uzsmaidīja visiem jauniem vīriešiem. Vīrieši drīkstēja skatīties uz vāravu tikai desmit minūtes. Ļaudis viņu aplūkoja kā brīnumu, noticēdami viņas īstenībai.	

Gadalaiks. Autors un darba nosaukums	Teksts	Attēlotā tradīcija. Mani vērojumi par šīs tradīcijas izmantošanu mūsdienās
	Pēkšņi atskanēja taures pūtieni un skaņi saucieni: Sanāciet! Sanāciet! Tie, kas ēda un dzēra pie galdiem, uz reizi piecēlās kājās. Kāds meistars bija atbraucis no Rīgas un uzstādījis karuseli. Karuselī varēja griezties 10 cilvēku vienā reizē. Puiši un meitas sasēdās sēdekļīšos. Mūzikai skanot, karuselis sāka griezties. Sēdētāji pacēlās gaisā, augstu virs citiem. Tagad viņi skatījās tālu pāri tirgum, tālu Zemgalē. Tur saule ritinājās kā vaska ritenis un apspīdēja laukus. Auzu lauki mirdzēja kā sudrabs, miežu lauki mirdzēja kā alus. Visi labības lauki saplūda vienā, mirdzēja un griezās ap karuseli. Puiši un meitas bija kā apreibuši no griešanās un izdzertiem dzērieniem. Viņiem likās, ka paši saplūst kopā ar gaisu un nodzeltējušiem laukiem. Viņi griezās cauri saules stariem un ābolu smaržām. Ābolu smaržas bija uzkāpušas augšup no lielajiem vезumiem un palika karājoties gaisā pat tad, kad paši vезumi sen bij aizbraukuši. Uz ceļiem nepārtraukti skanēja pārdoto un projām dzīto lopu brēcieni. Pēcpusdienā pa ceļiem uz tirgu nāca jauni puišu un meitu bari. Tiem nebija nekā ko pārdot. Tie ieradās tikai, lai iztērētu sakrāto naudu. Tie ieradās, lai izjustu darbā neizjūtamo. Viņi pagāja vienaldzīgi garām sviesta vезumiem. Viņi pagāja vienaldzīgi garām vезumiem, kuros atradās ar rudzu graudiem aplīpuši šķiņķi, un sapirkās desas. Satikuši muzikantus, viņi sauca visas tirgus meitas un puišus uz krogu. Spēcīgie jaunieši gāja dziedādami. Uz viņu pleciem bija sviedru lāses kā sveķu piles.	

Gadalaiks. Autors un darba nosaukums	Teksts	Attēlotā tradīcija. Mani vērojumi par šīs tradīcijas izmantošanu mūsdienās
	(..) Muzikantus, vijolnieku, klarnetistu, taurinieku un basistu, kaktā iespiestus, nevarēja redzēt. Taču no vietas, kur tie atradās, skanēja ātras polkas skaņas. 15 pāru uz reizi sāka griezties dejā. Nedejotāji sita takti ar kājām. Visa māja sāka drebēt. No šīs drebēšanas nokrita lejā bezdelīgu ligzdas, kas bij samūrētas gar pažobeli. Pēkšņi atvērās sānu istabas durvis. Pa tām 2 vīri dejojāju vidū ievēla alus mucu ... Kā plūdu laikā pārplūst Lielupe, tā arī Zemgales ļaudis reizi gadā iztrakoja. Viņi iztrakoja, lai tad atkal atgrieztos savās mājās. Mājās tos gaidīja darbs. Bet tirgū piedzīvoto stāstīja vēl gadiem ilgi.	